

3

Dilemma voor
joodse kiezers

6

Pionnen op
het goddelijke
schaakbord

11

Israël vertaald
naar jongeren

jaargang 68
nummer 3
september 2023

Israëlmagazine

verbonden

Bij de foto op de voorpagina:

Direct na Grote Verzoendag gaat men zich in Israël voorbereiden op het Loofhuttenfeest. Men bouwt een loofhut als teken dat men onderweg naar het beloofde land in tenten en hutjes gewoond heeft. Het Loofhuttenfeest vertelt ons dat we na inkeer en verzoening de weg van een leven met God weer mogen opnemen. Een leven naar Gods wil. De Thora krijgt de functie terug waartoe hij gegeven is. Het wordt een regel der dankbaarheid. Het 'heilig zult ge zijn, want Ik, de Here, uw God ben heilig' (Lev. 19 : 2), mag weer in praktijk gebracht worden. Het leven wordt en mag zijn: Leven in dankbaarheid.

Het Loofhuttenfeest, een tijd van louter vreugde.
'En gij zult vrolijk zijn voor het aangezicht van de HERE, uw God, zeven dagen lang'

Leviticus 23 : 40

Verbonden is een uitgave van het deputaatschap Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Aan *Verbonden* ligt de visie ten grondslag dat kerk en Israël diep en voorgoed verbonden zijn. Het blad biedt bezinning op kerk, Israël en jodendom en de ontmoeting hiertussen. Het deputaatschap is een van de partners in het Centrum voor Israël Studies (CIS). Een door het CIS uitgezonden Israëlconsulent geeft in Jeruzalem gestalte aan deze ontmoeting en doet hiervan in *Verbonden* geregeld verslag.

colofon

Commissie van redactie: ds. A. Brons, drs. L. van Dalen, dr. C.M. van Driel, drs. A. Hoekman
Eindredacteur: C.M. van Driel, e-mail: cmvdriel@solcon.nl, tel.: (0318) 701560
Website: www.kerkenisrael.nl
Contact deputaten Kerk en Israël: e-mail: info@kerkenisrael.nl
Administratieadres: Landelijk kerkelijk bureau van de Chr. Geref. Kerken, Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal, Postbus 334, 3900 AH Veenendaal, tel.: (0318) 582350 fax (0318) 582351, e-mail: adressenbeheer@cgk.nl
Penningmeester: P.A.J. Pruijssers, e-mail: penningmeester@kerkenisrael.nl, tel.: (0416) 85 12 96, Bankrekeningnummer: NL19 INGB 0000 3652 71, t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref. Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester, hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.

Lieuwejan van Dalen

Pijnpunt

Voor de zomer viel het Kabinet Rutte-IV. Coalitiepartijen VVD, CDA, D66 en de ChristenUnie konden het niet eens worden over het asielbeleid. Daarom mag Nederland in november weer naar de stembus. Wat zullen de nieuwe verkiezingen ons brengen?

De PvdA en GroenLinks werken aan een gezamenlijke lijst. Een deel van het electoraat ziet immers reikhalzend uit naar een 'links blok' in plaats van de 'progressieve versnippering'. De gedachte is: samen sta je sterk! Maar voor Joodse kiezers doemt er een dilemma op.

PvdA

Vanouds stemmen veel Joden op de PvdA. Dat is logisch als je de wortels van deze partij bekijkt: voortgekomen uit de diamantslijpersvakbond. Vele bekende PvdA-politici en -leden waren of zijn van Joodse komaf: Ed van Thijn, Job Cohen, Hedy d'Ancona, Harry van den Bergh, Ronny Naftaniel, Hanna Luden, Eddo Verdoner en natuurlijk Lodewijk Asscher.

Hoewel er binnen de PvdA naast liefde voor Israël ook wel kritiek richting de Joodse staat heeft geklonken, is er nooit sprake geweest van een 'antihouding' ten aanzien van Israël. Hoe zou dat kunnen met zulke wortels?

GroenLinks

De partij van Jesse Klaver is uitgespro-

ken kritisch ten aanzien van Israël. Op 4 februari jl. werd er op het partijcongres een motie aangenomen genaamd 'Mensenrechten in Palestina tellen ook'. De toon van deze motie is 'anti Israël'. Wie de tekst van de motie grondig doorleest, ziet dat het ontstaan en voortbestaan van het Joods-Palestijnse probleem Israël eenzijdig wordt verweten.

In deze motie wordt nergens gesproken over de corruptie van de Palestijnse Autoriteit, het schrikbewind van Hamas of het bloedvergieten van de verschillende terroristische organisaties zoals de Al Aqsa Martelarenbrigade. Sterker nog: het militair ingrijpen van het Israëlische leger en de Palestijnse terreur worden op één lijn gezet. Redenerend vanuit het 'recht op verzet bij bezetting' wordt de tactiek van de Palestijnse terroristische organisaties gepresenteerd als 'legitieme tegenhanger' van Israëls werkwijze.

Vershil

Toch is er een verschil. Wat is het doel aan Palestijnse kant? Zo veel mogelijk Joodse slachtoffers maken. En wat is de

doelstelling van het Israëlische leger? Terroristen uitschakelen, en daarbij zo min mogelijk burgerslachtoffers maken. GroenLinks-politicus Tom van der Lee schreef eens op Twitter: 'Gisteren werden negen Palestijnen vermoord, vandaag vallen zeker vijf Israëlische doden in een aanslag een synagoge in Jeruzalem. Beide gruweldaden veroordeel ik namens GroenLinks.' De dood van terroristen en burgerslachtoffers worden dus beide als 'gruweldaden' gekwalificeerd. Is dat reëel?

Het lijkt mij dat de PvdA en GroenLinks nog eens heel goed moeten doorspreken over dit pijnpunt. <<

Joodse symbolen

De Loelav

Bij het Loofhuttenfeest behoort niet alleen de loofhut, maar ook de Loelav. De Loelav is een plantenbundel die voor het feest moet worden samengesteld. In Leviticus 23 : 40 wordt de samenstelling beschreven: een palmtak (loelav), waaraan de bundel zijn naam ontleent, een citrusvrucht, twee wilgentakken en drie mirtetakken. Met de bundel wordt de eenheid van het volk Israël tot uitdrukking gebracht. De Loelav laat ook de verscheidenheid van Israël in geloof en leven zien. Zo zegt men dat de onderdelen van de bundel symbool staan voor verschillende typen mensen in hun relatie tot de Thora. De mens die de Thora kent en doet is bijvoorbeeld als een citrusvrucht, die aangenaam ruikt en goed smaakt. Hoe verschillend de mensen ook zijn, ze vormen het éne volk van het verbond.

Waar komt de christelijke doop vandaan?

In de kerkgeschiedenis is er heel wat gedacht en gedebatteerd over de doop. Discussie over kinderdoop of volwassendoop heeft ons altijd vergezeld. Graag zou ik op een ander aspect van de doop willen wijzen. Wat is de achtergrond en oorsprong van de doop toen Jezus die aan zijn discipelen opdroeg?

Heeft de Heere Jezus niet gewoon iets heel nieuws bedacht en gegeven? Of, de andere mogelijkheid: heeft Hij de doop gegeven in de plaats van iets dat eerder al bestond maar nu zou vervallen of vervangen zou zijn, concreet: dat de besnijdenis vervangen werd door de doop? Uit de woorden van Jezus is niet af te leiden dat Hij die doop instelde als vervanging van de besnijdenis. Het is goed om ons te realiseren dat er al een dooppraktijk bestond in de tijd van Jezus. Net zoals het avondmaal niet uit het niets ons door Christus werd gegeven, zo ook niet de doop.

Paulus doopt een centurion

Wat dan wel?

Ik heb me heel lang afgevraagd – en er over verbaasd – dat Hij terloops net voor zijn hemelvaart het doopbevel gaf. Had Hij dat niet eerder en duidelijker moeten uitleggen aan zijn discipelen!? Aangezien Hij zonder verdere uitleg of verwijzing de doop instelt, kan daaruit indirect worden afgeleid dat de discipelen op zijn minst iets moeten hebben kunnen bedenken bij het woord doop. Uiteraard hebben ze geweten van de doop door Johannes de Doper. Zou dat de achtergrond zijn van de instelling van de doop door Jezus? Er is nog een andere mogelijkheid. De doop van Johannes de Doper was een doop door en voor het volk Israël. Johannes was op een bepaalde wijze gelinkt aan de godsdienstige praktijken in Jeruzalem. We kunnen aannemen dat zijn dopelingen allemaal of bijna allemaal Joden waren, maar er kwamen ook (Romeinse) soldaten naar hem toe (Lukas 3:14). Zo niet de dopelingen die Jezus op het oog heeft. Zoals Mattheüs 28:19 zegt moeten de discipelen de volken gaan dopen. Dat dopen van de volken in plaats van enkelingen is de achtergrond om aan te denken als het gaat over de herkomst van de christelijke doop.

Gelovigen uit de volken

Sinds de Babylonische ballingschap kwam het voor dat heidenen, mensen uit andere volken, toetraden tot het jodendom. Beter gezegd: toetraden tot de God van Israël en hen die God willen dienen en liefhebben. Zij werden Godvrezenden genoemd. In de evangeliën en Handelingen komen we ze o.a. tegen als Romeinse centurio's en Lydia.

We kunnen ons goed voorstellen dat dat voor de voorlopers van de rabbijnen heel wat discussie opleverde. Hoe moet je die gelovigen beschouwen!? Onder welke voorwaarden kunnen ze toetreden!? Ook toen al waren er onder de Joodse leiders rekkelijken en preciezen bij de toepassing van de regels met betrekking tot de toetreding. In de praktijk bleek de verscheidenheid. Er waren immers Godvrezenden die helemaal Jood werden; die worden proselieten genoemd. Anderen, waarschijnlijk de meesten, wilden wel de God van Israël dienen maar wilden niet overgaan naar het jodendom. Laatstgenoemden vreesden, dienden en vereerden wel God maar werden geen Jood. Er lag voor de overgang naar het

jodendom een hoge drempel, met name die van de besnijdenis, de sabbatsviering en de voedselwetten. Voor de gelovigen uit de volken die bij de toetreding gedoopt werden, Jood of niet, was de doop het symbool van reiniging en vergeving van zonden. De Godvrezenden die geen Jood werden lieten zich niet besnijden, en verplichtten zich niet tot het houden van de voedselwetten en de sabbat. Zij werden volgens Strack-Billerbeck in zijn *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash* (Band II, blz. 716-723) *Halbproselieten* genoemd. In het Nederlands zouden we hen semi-proselieten kunnen noemen. Met de komst van Christus werden ook deze semi-proselieten, de Godvrezenden uit de volken, gedoopt.

Ik doe hierbij een suggestie. De Joodse regels waren strikt en duidelijk: alleen proselieten werden volgens de rabbinale regels gedoopt. In de praktijk kroop het bloed echter waar het niet gaan kon. Ik maak de parallel met onze kerkelijke situatie. In de kerk is het duidelijk dat alleen door gewijde geestelijken of bevestigde ambtsdragers mensen worden gedoopt. Maar we weten dat er ook buiten die regels om mensen worden gedoopt. Een lastige vraag is altijd: moet je die doop wel of niet als geldig beschouwen? Zo was er wellicht ook een schemergebied binnen het Jodendom. Rondom de doop door Johannes de Doper en door anderen. En net zoals in de kerk die parakerkelijke dopen niet worden geregistreerd, werden ze ook in het Jodendom niet gedocumenteerd. Maar zoals gezegd: dit is een suggestie van mijn kant.

Specifieke invulling door Christus

Naar mijn inzicht was dit wel het perspectief van Jezus toen Hij de doop instelde. De discipelen moeten namelijk heengaan naar de volken! Het hoefde hun niet nader toegelicht te worden want zij wisten van een bestaande dooppraktijk. Namelijk van het dopen van de gelovigen uit de volken. Een doop die aanvankelijk plaatsvond bij of in een synagoge. In ieder geval als het proselieten betrof. Dat was een doop in het mikweh, het joodse reinigingsbad, het bad der wedergeboorte. Dat is het belangrijke gezichtspunt van dit artikel: gelovigen uit de volken werden al eeuwenlang gedoopt! Christus sloot daarbij aan. En wat Hem betreft mochten Godvrezenden die geen Jood waren geworden de doop ontvangen.

De dooppraktijk op zich was dus bij de discipelen bekend en zij zetten die voort. Maar Christus gaf hun een formule die voortaan bij de doop moest worden gebruikt. Dat is de specifieke invulling van de doop voor christenen. Het is de doopformule die terecht katholiek-christelijk is geworden:

Een mikweh, een ritueel bad, uit de Hasmonese tijd

je wordt gedoopt in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Deze formule is in Mattheüs 28:19 te boek gesteld en ons in de Bijbel gegeven. Al was de dooppraktijk hun bekend, de discipelen zullen niet gelijk de door Christus gegeven invulling begrepen hebben. Na Pinksteren gingen de discipelen verstaan wat de christelijke doop in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest inhoudt.

Voor Israël..., voor christenen...

Het wekt misverstand om te zeggen dat de doop in de plaats van de besnijdenis is gekomen. De besnijdenis is en blijft het teken van Gods verbond voor Israël, ook voor Joden die in Christus zijn gaan geloven en gedoopt worden. Voor de christenen uit alle andere volken is alleen het teken van de doop het door God gegeven teken, ingevuld door Christus. Wij respecteren dat het verbond aan Israël is gegeven. We mogen in dat verbond naderbij komen zoals Paulus in Efeze 2 beschrijft, en door Christus bij dat verbond behoren. Het ene verbond, met weliswaar twee onderscheiden tekenen. Wij worden niet middels de doop linea recta bij Israël ingelijfd, wij zijn bij Christus ingelijfd en op die wijze ingevoegd in het domein van Gods verkiezende liefde.

Roeping

Wij, gelovigen uit de volken onderhouden niet alleen de Noachidische geboden voor heel de mensheid, wij zijn immers weggeroepen uit de wereld, met Israël horen wij ook de Tien Woorden uit Gods eigen mond. Ook daarom zijn Israël en de kerk één gemaakt. En zijn wij, gelovigen uit de volken, als Godvrezenden, semi-proselieten gedoopt. «

Albert Groothedde
(werkzaam voor het Centrum voor
Israëlstudies in Jeruzalem)

Er is hoop, ook voor Israël

Gods weg met het Joodse volk is een 'geheimenis', ze is niet te vangen in theorieën. Daarom blijven verwachting en verwondering over.

Het werk van het Centrum voor Israëlstudies wordt getypeerd met drie kernwoorden: luisteren, dienen en getuigen. In een serie artikelen ben ik ingegaan op de historie, theorie en praktijk van het getuigen onder het Joodse volk. Dit artikel vormt de afsluiting. Het biedt een terugblik op de eerdere afleveringen en een reflectie.

Zoektocht

De artikelenserie ging over een moeilijk en existentieel onderwerp. Het is een weergave van mijn zoektocht naar Bijbelse en adequate manieren om te getuigen onder Joden. Tijdens deze zoektocht heb ik me laten gezeggen door de historie, de Bijbel en eigen ervaringen. Ik besefte bij het schrijven steeds weer: ik ben niet aan het droogzwemmen. Alles wat ik opschrijf heeft impact op mijn leven in Jeruzalem. En belangrijker nog: het gaat indirect om zielen van medemensen.

Ik heb in de artikelen mijn kaarten op tafel gelegd. Het kan zijn dat sommige lezers wat teleurgesteld zijn. Teleurgesteld omdat ze mij theologisch te fundamentalistisch vinden. Zij kunnen zich bijvoorbeeld niet vinden in mijn afwijzing van de tweewegenleer. Anderen vinden mij misschien juist te voorzichtig. Zij vinden dat ik de missionaire registers te bescheiden opentrek. Het eerste kritiekpunt appelleert aan mijn liefde voor het Joodse volk. Inderdaad, Israël is een bijzonder volk en wat zou ik graag zien dat hun soms voorbeeldige ijver hen recht-

vaardigt voor God. De Bijbel leert echter dat alleen het offer van Christus genoegdoening verschaft.

Het tweede commentaar appelleert aan de impulsen van mijn zendingshart. Er zijn momenten dat ik het hier in Jeruzalem wel zou willen uitschreeuwen: 'Zoek je heil toch bij Jezus en leef!' Ik waak er echter voor om me te laten leiden door gevoelens en impulsen. Daarvoor is het onderwerp te kwetsbaar en te existentieel.

Succes

De serie liep uit op het beschrijven van enkele beproefde en verantwoorde manieren van getuigen onder het Joodse volk. Ik vroeg aandacht voor het belang van 'getuigende presentie' en het 'getuigend gesprek'. Daarnaast pleitte ik voor het steunen van messiaanse Joden.

Wij zijn slechts pionnen op het
goddelijke schaakbord

Hier en daar heb ik de concepten 'getuigende presentie' en 'getuigend gesprek' wat geconcretiseerd. Daardoor kon ik u ook iets meegeven van hoe we als gezin het kernwoord 'getuigen' namens u hier in Israël vormgeven. Ook hiervoor geldt misschien dat u graag meer had gelezen. Niet zelden wordt mij gevraagd: 'Hoeveel Joden zijn er al door uw werk tot geloof gekomen?' Ik begrijp die vraag. Toch is die vraag volgens mij fundamenteel verkeerd. Wij wonen en werken in Jeruzalem omdat God dat van ons verlangt. Dat heeft met het tellen van bekeerlingen niets van doen. Daarom sluit ik deze artikelenserie niet af met het opsommen van enkele succesverhalen. Dergelijke verhalen zijn misschien nuttig voor de fondsenwerving, maar daarmee houdt het ook ongeveer op. Voor een werker in Gods koninkrijk geldt namelijk altijd 'succes gegarandeerd', of we daar nu iets van zien of niet. Immers, God Zelf staat garant voor de *missio Dei*.

Het is een voorrecht om opgenomen te zijn in die *missio Dei*; u in Nederland, wij in Israël. Als gezin zijn we present in Jeruzalem. Daarbij heffen we onze blik telkens weer verwachtingsvol omhoog.

Een ibex

Geheimen

Ten slotte, tijdens mijn zoektocht naar Bijbelse en adequate manieren van getuigen onder Joden ben ik gestuit op 'geheimnissen' (vgl. Rom. 11:25), zaken die ik niet direct begrijp. Ook de weg die God gaat met het Joodse volk is niet in schema's te vangen en in dogma's voor te schrijven. Zo vind ik het bijvoorbeeld een groot raadsel waarom het werk van de vele honderden zendelingen niet heeft geresulteerd in de bekering van een substantiële hoeveelheid Joden. Ook anno 2023 ontmoeten we in de messiaanse Joden slechts een 'overblijfsel' (vgl. Rom. 11:5). Dit raadsel maakt mij ootmoedig. Ootmoedig omdat het mij leert dat we er als christenen met al onze evangelisatiewil en -ijver in Gods heilsplan blijkbaar niet altijd toe doen. Dit geheimenis houdt bovendien de waarschuwing van de apostel Paulus aan ons eigen adres actueel. Heidenen let op uw zaak! 'Heb geen hoge dunk van uzelf, maar vrees. Want als God de natuurlijke takken niet gespaard heeft, dan is het ook mogelijk dat Hij u niet spaart' (Rom. 11:20-21).

Hoop

Uiterekend het geheim van Gods weg met Israël geeft mij echter ook hoop voor de toekomst. Die hoop is gegrond omdat die niet afhankelijk is van christelijke inspanningen, maar is gebaseerd op de verbondstrouw van God aan de nakomelingen van Abraham, Izak en Jakob. 'Heeft God Zijn volk verstoten? Volstrekt niet!' (Rom. 11:1). We zijn als gelovigen uit de heidenen niet meer dan een pion op het Goddelijke schaakbord. En daarom sluit ik niet uit dat we als christelijke pionnen uiteindelijk uitgespeeld naast het schaakbord staan als Jezus Christus Zich als de meerdere Jozef openbaart aan Zijn broers naar het vlees (vgl. Gen. 45:1). Dan ook alleen klinkt de lofzang zuiver: 'Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen!' (Rom. 11:36). «

Dit artikel is de laatste aflevering in een achtdelige serie over getuigen onder het Joodse volk.

De theoloog en schrijver Andries Knevel
was als radio- en televisiepresentator
werkzaam bij de Evangelische Omroep

Drievoudige loyaliteit

Deze zomer was ik druk bezig met het organiseren van een reis naar Israël. Met een bevriend echtpaar bespraken we deze winter de wens om naar Israël te gaan, en ja, hoe gaat dat, het gerucht verspreidde zich en binnen de kortste keren was de groep van vier uitgegroeid naar ruim twintig.

Wordt het een Disney-reis? vroeg een kennis die niet meeging. Ik begreep wat hij bedoelde. Een reis langs de bekende plekken, linksom of rechtsom, en daarna weer naar huis. Het werd een reis rechtsom. Eerst naar het Zuiden en vandaar via de Jordaanvallei naar het Noorden.

Maar over het Disney-gehalte maakte ik me geen zorgen. Er viel me namelijk iets anders op.

"Julie gaan toch ook wel naar de Palestijnse gebieden om met Palestijnen te praten?"

En: "Je laat toch geen eenzijdig beeld van Israël als successtory zien?". Nog een: "Sinds de TV-serie 'Het Beloofde land' hoef ik niet meer. Heb je gezien hoe de soldaten de Palestijnen bij de grensovergangen behandelen?"

Vragen die ik tot voor kort niet kreeg, werden me nu met een kritische ondertoon gesteld. Er is iets veranderd in de houding van veel christenen (en niet-christenen) ten opzichte van Israël.

Eigenlijk kan je het niet meer maken om als je naar Israël gaat, niet ook naar de bezette/betwiste gebieden te gaan.

Christenen in Nederland hebben een driedubbele loyaliteit. Naar de Messiasbelijdende Joden, naar de Palestijnse christenen en naar het Joodse volk en zie dat maar eens in een drievoudig evenwicht te houden.

Ter geruststelling. Het werd een mooie reis. Een reis langs de bekende plekken, een reis waarin het wonder van de geboorte van de staat Israël benoemd werd. Maar natuurlijk, we reisden ook achter de muur (het hek) om Palestijnen, christenen en niet-christenen, te ontmoeten. Niet omdat het moest, maar vanwege die drievoudige loyaliteit. «

Andries Knevel

De Woestijn van Judea

Caesarea

'Het Joodse land'

Hoe spreekt het Nieuwe Testament over het land Israël? Zijn er teksten waarin heel duidelijk wordt dat dit land nog steeds het Joodse volk toekomt? Of kun je juist uit nieuwtestamentische teksten concluderen dat dit alleen voor de tijd van het Oude Testament geldt? In Handelingen 10 wordt Israël letterlijk als 'het Joodse land' aangeduid. Bovendien staat deze tekst in een gedeelte waarin er spannende dingen gebeuren in de relatie tussen Joden en heidenen en ook de relatie tussen het evangelie van de Joodse Messias Jezus van Nazareth en de heidenvolken. Reden dus om wat uitgebreider naar deze tekst te kijken.

Context

Petrus wordt in dit hoofdstuk door de Heilige Geest zover gebracht dat hij een heidens huis binnengaat om daar het evangelie van zijn Joodse Heere, Jezus van Nazareth, te verkondigen. Voor Petrus zelf is dat een hele stap. Dat benoemt hij expliciet in vers 28: 'Gij weet hoe het een Joodse man ongeoorloofd is zich te voegen of te gaan tot een vreemde.' Het moment dat Petrus hier begint te preken is dus een gewichtig moment! Lukas lijkt dat te accentueren door het moment dat Petrus met zijn preek begint plechtig te omschrijven: 'Petrus de mond opendoende'. Tegen deze achtergrond heeft zijn preek een aantal opvallende zaken. In vers 36 lijkt Petrus te worstelen met zijn woorden. God heeft de evangelieboodschap 'gezonden tot de kinderen van Israël', maar tegelijk is de Heere Jezus 'een Heere van allen'. Wat ook opvallend is: Petrus noemt hier voor de heiden Cornelius niet de woorden van de Heere Jezus waarin de zendingsoverdracht tot de heidenen

in beeld komt, maar juist de opdracht van de Heere Jezus ten opzichte van het Joodse volk!

Concordantie

Het Grieks kent verschillende woorden voor 'land'. Hier wordt het woord *chora* gebruikt. Dat woord komt in het Nieuwe Testament 27 keer voor. Hiervan vinden we het woord 17 keer in de geschriften van Lukas, namelijk 9 keer in het Evangelie naar Lukas en 8 keer in Handelingen. De andere evangeliën gebruiken het woord elk 3 keer. Ten slotte wordt het woord ook in Jakobus 1 keer gebruikt. Als we nu inzoomen op Handelingen, dan zien we dat met *chora* in Handelingen 8:1, 10:39 en 26:20 het land Israël wordt aangeduid. In Handelingen 12:20 gaat het om het land van Tyrus en Sidon versus het land van koning Herodes. In alle andere gevallen betreft het heidense 'landen'. In onze tekst wordt het woord gebruikt in de uitdrukking 'land der Joden', *chora ton Joudaion*. Zo ook in Handelingen 8:1 en 26:20. Maar in deze beide teksten niet, zo-

als in Handelingen 10, een meervoud voor het woord *Joudaion*. Het gaat hier dus in beide gevallen om het land 'Judea'. Verder vinden we de samenstelling van *chora en Joudaia* alleen nog in Markus 1:5, maar daar is het juist andersom: *Joudaia chora*.

Concretisering

Petrus spreekt tegen Cornelius over het werk van de Heere Jezus in Galilea en Judea. Het openbare optreden van de Heere Jezus in Galilea en Judea was zichtbaar voor iedereen. Dat geldt ook voor Zijn sterven aan het kruis. De aanwezigen in dit huis zouden dat bij wijze van spreken bij iedereen in Jeruzalem na kunnen vragen. Maar dat geldt niet van de opstanding. Na de opstanding is de Heere Jezus alleen geopenbaard aan een groep getuigen die de Heere daarvoor heeft aangewezen. Petrus is één van die getuigen en daarom verkondigt hij hier het evangelie voor Cornelius en de zijnen. Zij worden geroepen om in de opgestane Heere Jezus te geloven! In vers 37 geldt 'Galilea' als begin van 'Judea'. Men keek in die tijd naar Gali-

samen luisteren

En wij zijn getuigen van al hetgeen Hij gedaan heeft, beide in het Joodse land en te Jeruzalem. Welke zij gedood hebben, Hem hangende aan een hout. Deze heeft God opgewekt ten derden dage, en gegeven dat Hij openbaar zou worden.
Handelingen 10:39-40 (Statenvertaling)

lea als het grensgebied van het Joodse thuisland. 'Al wat Hij gedaan heeft' (vers 39) geldt heel het publieke optreden van de Heere Jezus. Ook in deze tekst gaat het dus niet alleen om Judea, maar ook om Galilea. Beide zijn 'het land van de Joden'. Het optreden van de Heere Jezus vond plaats 'in het Joodse land en te Jeruzalem'. Hier krijgt het woord 'land' de lading van 'platteland' tegenover 'de stad Jeruzalem'. 'Land en stad' vormen samen het hele Joodse gebied.

Petrus spreekt deze woorden uit in Caesarea. Hij is dus op dit moment zelf binnen de grenzen van het land Kanaän. Caesarea valt wel binnen de grenzen van de Romeinse provincie Judea, maar niet binnen de landstreek Judea. Caesarea is een overwegend heidense stad. Zeker cultureel is dat het geval. Al heeft de stad ook een grote

Joodse gemeenschap. Spanningen tussen Joden en heidenen konden hoog oplopen. Volgens Josephus doodden Syriërs in het jaar 66 A.D. 20.000 Joden in de stad. Petrus lijkt hier in Caesarea met enige afstand over 'het Joodse land' te spreken. Met

Er wordt positief over het land gesproken als plek waar de Heere Jezus heeft gewerkt

die uitdrukking lijkt hij Caesarea daar dus niet direct bij in te sluiten. De uitspraak van Petrus wordt gedaan in een heidens huis, wat voor Petrus een groter punt lijkt te zijn dan het feit dat hij in een overwegend heidense stad verkeert (vers 28).

Petrus in gesprek met Cornelius

A.D. Fokkema
(chr. geref. predikant
te Kerkwerve)

Conclusie

De uitdrukking *chora ton Joudaion* lijkt in Handelingen 10 vooral gebruikt te worden als een soort weergave van de werkelijkheid: 'het land waar de Joden wonen'. Het schept zo een tegenstelling tot de stad waar de Joden wonen (Jeruzalem) en ook 'het land waar de Joden níet wonen' (bijvoorbeeld Caesarea). Deze woorden zeggen dus niet zozeer: 'het land dat naar de belofte van God eigendom is van de Joden'.

Daar staat tegenover dat dit laatste ook op geen enkele wijze ter discussie wordt gesteld. Integendeel, er wordt positief over het land gesproken als plek waar de Heere Jezus heeft gewerkt. Het land is de achtergrond van heel het optreden van de Heere Jezus. Dat wordt in dit gedeelte als vanzelfsprekend verondersteld. Zowel Galilea als Judea wordt tot het 'land der Joden' gerekend. «

Gespreksvragen:

1. In deze verzen is te proeven dat er iets bijzonders gebeurt als Petrus voor het eerst in een heidens huis het evangelie verkondigt. Beleef u het nog als bijzonder dat de Heere aan ons, mensen uit de heidenen, het evangelie laat verkondigen?
2. Het Joodse land is de plek waar de heilsfeiten van kruis en opstanding hebben plaatsgevonden. Wat betekenen deze heilsfeiten voor u? Wat betekent het voor u dat deze heilsfeiten in het Joodse land hebben plaatsgevonden?
3. Beschouwt u het land Kanaän nog steeds als 'land van de Joden'? Op welke Bijbelse gronden is uw antwoord op deze vraag gefundeerd?

Wonen bij God!

Als wij op 1 oktober Israëlzondag vieren, viert Israël zelf het Loofhuttenfeest! Dit feest is door de Heere God zelf ingesteld (Lev. 23 en Deut. 16). Opvallend is dat als er sprake is van een geloofsvernieuwing in het Oude Testament, het volk het Loofhuttenfeest weer gaat vieren (Ezr. 3, Neh. 8). Ook de Heere Jezus viert het Loofhuttenfeest (Joh. 7). En Zacharia 14 spreekt er over dat de volken het gaan vieren!

Ieder gezin in Israël bouwt vandaag de dag een hutje buiten het eigen huis. En als het even kan, eet en drinkt men in die hut, ontvangt men er gasten en blijft men er ook in slapen. Ondertussen wordt er gesproken over de zegen die God gegeven heeft en wordt Hij ervoor geprezen. 'Verblijd u op uw feest... Zeven dagen moet u het feest vieren voor de Heere, uw God...' (Lev. 23: 42-43). Als je deze week in Jeruzalem loopt, hoor je hoe die blijdschap in al die hutjes beleefd wordt.

Opening naar de hemel

Het is typisch voor de Joodse traditie om de feesten niet alleen te vieren als een herinnering aan Gods daden in het verleden. Door in een hut te gaan leven zijn die daden van God weer present. Je beleeft wat je voorouders hebben beleefd, toen God hen leidde door de woestijn. Zo beseft je dat je gewone leven, met je huis en je luxe, niet vanzelfsprekend is, maar een geschenk van God. Een loofhut moet dan ook een opening hebben naar de hemel. Tijdens het feest beleef je de afhankelijkheid van de hemel, door al je zekerheden even letterlijk los te laten. Zo leert Israël blij te zijn om bij God te wonen.

75 jaar staat Israël

Op Israëlzondag bidden wij voor Israël. Dat God dit volk, 75 jaar na de oprichting van de staat Israël, zal blijven beschermen, zodat het veilig kan wonen. Wij

bidden ook om recht en gerechtigheid, zoals God bevolen heeft voor het samen wonen in het land. En we willen ons laten inspireren door de manier waarop Israël na duizenden jaren het Loofhuttenfeest nog steeds viert. Ook voor ons is het goed om vertrouwde zekerheden te kunnen loslaten. Het is een manier om die 'zekerheden' – onze woning, ons leven – nog sterker te beleven als een geschenk van God, waar je verantwoordelijkheid voor draagt. En wat je enorm blij maakt: ook ik mag wonen bij God.

Materialen

Dit jaar biedt het Centrum voor Israëlstudies weer diverse materialen aan voor de Israëlzondag:

- een preek schets aan van ds. Christiaan Baan over Leviticus 23:33-44 (te vinden op de website); hij woont en werkt als PKN-predikant (GB) in Nes Ammim (Galilea);

den op de website); hij woont en werkt als PKN-predikant (GB) in Nes Ammim (Galilea);

- voor de kinderen (7-12 jaar) een weet-en doeboekje om te gebruiken op Israëlzondag en de dagen in de week erna (te vinden op de website);
- een flyer om uit te delen in de gemeente (te bestellen via info@hetcis.nl)

Als collectiedoel adviseren we de organisatie Yad Elie. Deze organisatie bestrijdt armoede in Jeruzalem en omgeving door goede maaltijden te verschaffen aan Joodse, Arabische en vluchtelingenkinderen. Tegelijkertijd worden zo bruggen geslagen tussen de verschillende groepen.

Via de website kunt u een introductiefilmje vinden van Yad Elie ter ondersteuning van de collecte.

We wensen u een vreugdevolle Israëlzondag! «

Eigendom van God

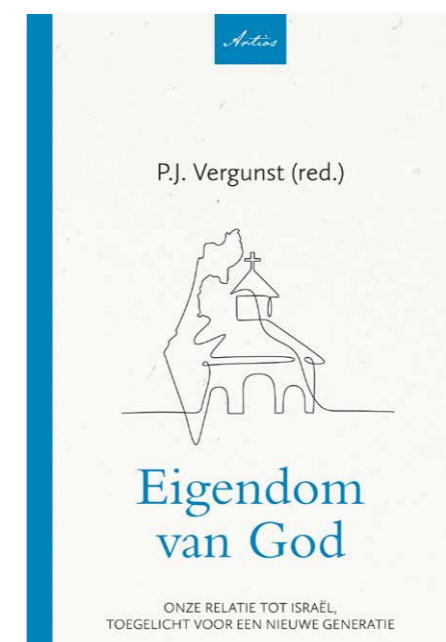
Wat leren jongeren vandaag de dag over Israël? Waarschijnlijk zijn (seculiere) media in die beeldvorming meer bepalend dan de Bijbel. Een zorgwekkende ontwikkeling, zo vinden de auteurs van *Eigendom van God*. P.J. Vergunst schrijft in het voorwoord: 'De huidige generatie christelijke jongeren in ons land ervaart minder verbondenheid met Israël dan hun ouders. Het is een schokkende constatering als de kerk losraakt van de wortels van het christelijk geloof.'

Verschillende auteurs tekenen in dit boek vanuit diverse invalshoeken de bijbels-theologische lijn ten aanzien van Israël. Zo gaan schrijvers in op de verkiezing van Israël, het verbond, de landbelofte en het gebed voor Israël. De bundel begint met een persoonlijk verhaal. In een interview vertelt Asaf Pelled, een Jood die Jezus als Messias belijdt, zijn levensverhaal. Over zijn jeugd in een socialistisch klimaat in een kibboets in Israël, hoe hij op zoek ging en Jezus als Zaligmaker leerde kennen.

Ds. P.G.I. van den Berg schrijft verhelderend over Israëls invloed op de kerk, de eerste synodevergadering in Jeruzalem zoals beschreven in Handelingen 15 en over de joodse en christelijke kalender. Hij is niet van mening dat de kerk de Joodse feesten moet vieren. Wel wijst hij erop dat de kerk die feesten vaak heeft losgeweekt van hun Joodse oorsprong: 'Het werd geen Pasen omdat Jezus is opgestaan, maar Jezus stond op tijdens het Joodse Pesach, om dat feest te vervullen. Het werd geen Pinksteren omdat de Geest werd uitgestort, maar God stortte Zijn Geest uit op het Joodse pinksterfeest, om dat feest ook te vervullen.'

Theologische misvattingen

Op verschillende plekken in het boek komt terug hoe Joden in het 'christelijke' Europa de eeuwen door zijn vervolgd, met de Shoah als gruwelijk dieptepunt. Pijnlijk is het om dit citaat van de Joodse geleerde Pinchas Lapide te lezen: 'Jullie christenen hebben op allerlei manieren geprobeerd ons te bekeren: door geweld, door zending, door wat al niet? Maar de enige manier die jullie eigen apostel Paulus jullie aanbeveelt, namelijk ons tot jaloersheid verwekken, daar zijn jullie nog nooit aan toegekomen.' De geschiedenis van jodenvervolgung laat zien tot welke verschrikkelijke gevolgen theologische misvattingen

kunnen leiden, en toont daarmee ook de relevantie van deze uitgave aan.

Geheimenis

Tegelijk maakt het boek duidelijk dat er geen hapklare antwoorden zijn. De betrokkenheid van de God van Israël op Zijn volk is een 'geheimenis'. Zo schrijft Ds. Van den Berg: 'Eenmaal zullen de kerk en Israël elkaar weer vinden in de Messias, als het Koninkrijk van God ten volle gekomen zal zijn. Nu kennen wij nog ten dele en begrijpen we elkaar als kerk en Israël soms niet, onder andere vanwege onze verschillende tradities en een verschillend verstaan van de Schriften, maar straks zullen we alles leren.'

Vertaalslag

De relatie van de kerk tot Israël wordt in dit boek helder en diepgaand uitgelegd. Om jongere generaties daadwerkelijk met deze inhoud te bereiken, is er denk ik nog wel een extra vertaalslag nodig. Met meer voorbeelden en waargebeurde verhalen (zoals het verhaal waarmee het boek begint) zou het boek aan zeggingskracht hebben gewonnen en bruikbaar zijn voor catecheten en jongerenwerkers. Niettemin bevat het boek veel waardevolle bijdragen en wordt overtuigend uiteengezet waarom Gods beloften aan Israël standhouden. «

N.a.v. P.J. Vergunst (red.), *Eigendom van God – Onze relatie tot Israël, toegelicht voor een nieuwe generatie*, Artios-reeks, uitgeverij Jongbloed/Groen, Heerenveen 2023, 176 blz., € 15,99.

Michael Mulder
(docent Nieuwe Testament/judaïca
aan de TUA, onderzoeker bij het CIS)

Met het oog op Israël

Met het oog op Israël is een bundel van drie artikelen en zeven Bijbelstudies. De auteurs willen de bezinning op Israël en de betekenis daarvan voor het christelijke leven verhelderen. Zij komen uit de kring van het Centrum voor Israëlstudies, plus twee predikanten uit de Hersteld Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. Gespreksvragen bij de Bijbelstudies maken de bundel tevens geschikt voor gebruik door Bijbelkringen.

De eerste drie artikelen hebben ieder een eigen invalshoek, geschreven door theologen die hun vakgebied overzien. Dr. Paul biedt Bijbelse hoofdlijnen, dr. Van Campen een kerkhistorisch overzicht en dr. Hoek een systematisch-theologische evaluatie. Hij gaat in op het artikel van Paul en komt tot een aantal gedeelde conclusies.

Geen vervluchtiging

Elke bijdrage geeft een breed palet aan visies weer en komt vervolgens tot een eigen perspectief vanuit de gereformeerde traditie. Veel nadruk ligt op de vraag hoe wij profetieën over Israël moeten verstaan: wat hebben wij (nog) te verwachten ten aanzien van het Joodse volk? De beloften die God aan hen gegeven heeft, blijven staan en zijn concreet en aards bedoeld. Ook nu christenen uit de volkeren mogen delen in deze beloften, hebben deze daarmee niet hun laatste vervulling gevonden in de kerk. Er staat nog een 'concrete eschatologie op aarde' uit. 'Israël' en 'Jeruzalem' mogen in die verwachting niet vervluchtigd worden tot aanduidingen van een universele kerk.

Alle auteurs gaan daarom scherp in tegen een vervangingsdenken. Zij wijzen anderzijds ook de tweewegenleer af: ook voor Israël is Jezus Christus de weg tot de Vader. Het dispensationalisme, dat de tijd waarin de kerk van het Nieuwe Testament leeft ziet als slechts een 'tussenfase', willen de auteurs evenmin volgen.

Messiasbelijdende Joden

In de artikelen wordt aparte aandacht gegeven aan de speciale positie van

Messiasbelijdende Joden. Zij vervullen 'een brugfunctie' tussen Israël en de kerk uit de volkeren. Zo kunnen zij ons de Bijbelse profetieën beter leren verstaan (blz. 36, 66). Zij zijn de 'eerstelingen van de volle oogst', een onderpand waaruit blijkt dat God 'nog veel goeds in petto heeft' voor Israël en de gemeente (blz. 88-89).

De stem van Israël zelf

Het is goed dat er van tijd tot tijd nieuw materiaal aan de kerken wordt aangeboden om door te denken over de plaats van Israël en de verwachtingen die wij mogen hebben ten aanzien van Gods volk. Daarvoor worden in deze bundel bruikbare handvatten aangereikt.

Bij de presentatie ervan was er ook een kritische vraag van drs. Albert Groothedde, die voor het CIS in Jeru-

zalem werkt. Biedt deze benadering nu voldoende tegenwicht tegen de vervangingsgedachte, die nog steeds leeft? Is er niet meer nodig? Hij pleitte voor een 'Nadere Israël-Reformatie'.

Ik herken deze hartenkreet. Er is iets van herhaling in onze christelijke bezinning op Israël. Zou het ons verder helpen als we meer luisteren naar Israël zelf, in gesprek zijn met religieuze Joden vandaag over het belijden van Gods Naam, het lezen van de Bijbel en het leven met God? In feite is het nu levende Israël in het boek vooral aanwezig als het gaat om de specifieke verwachting ten aanzien van dit volk. Zou het uitgangspunt dat wij mogen delen in het verbond met Israël, ons niet sterker moeten focussen op de vraag wat dat verbond voor hén betekent, en hoe wij elkaar kunnen helpen in het verstaan van het Woord van God voor ons vandaag? Daar zijn zeker aanzetten voor te vinden in deze bundel, maar een reflectie van Joodse zijde hierop zou vernieuwend en verrijkelijk hebben kunnen zijn. Wellicht een idee voor een volgende bijdrage aan de voortgaande bezinning op Israël als volk van God.

N.a.v. M. van Campen, J. Hoek en M.J. Paul, *Met het oog op Israël. Bezinning en Bijbelstudies*, Labarum Academic, Apeldoorn 2022, 169 blz., € 14,95.